

CĂLIN IOAN DUȘE

**PERSECUȚIILE
ȘI MARTIRII CREȘTINI
DIN SECOLUL I**

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2024

Cuprins

Lista publicațiilor Pr. Lector Univ. Dr. Habil. Călin Ioan Dușe	7
CUVÂNT ÎNAINTE	17
INTRODUCERE	21
ABREVIERI	29
CAPITOLUL I. IMPERIUL ROMAN ÎN SECOLUL I.	47
I.1. Împărații din secolul I. OCTAVIAN AUGUST (27 î.Hr. – 14 d.Hr.) – cu el începe dinastia Iulio-Claudiană	51
I.2. TIBERIU (14-37)	58
I.3. CALIGULA (37-41)	62
I.4. CLAUDIU (41-54)	66
I.5. NERO (54-68)	71
I.6. VESPASIAN 69-79 – cu el începe dinastia Flaviilor sau Flaviană . . .	83
I.7. TITUS 79-81	87
I.8. DOMIȚIAN (81-96)	90
I.9. NERVA (96-98) – cu el începe dinastia Antoninilor	99
I.10. TRAIAN 98-117	102
CAPITOLUL II. PERSONALITĂȚI CULTURALE DIN SECOLUL I	113
II.1. Seneca	114
II.2. Quintilian	120
II.3. Tacit	127
II.4. Pliniu cel Tânăr	132
II.5. Suetoniu	139
Bibliografie la capitolele I și II	144

CAPITOLUL III. FILOSOFIA ȘI RELIGIA LA ROMANI	163
III.1. Filosofia	163
III.2. Religia	178
Bibliografie la capitolul III	208
CAPITOLUL IV. PERSECUȚIILE ÎN SECOLUL I	223
IV.1. Cauzele persecuțiilor	223
IV.2. Sfântul Arhidiacon Ștefan, primul martir creștin † 36	235
CAPITOLUL V. PERSECUȚIILE ȘI MARTIRIUL SFINȚILOR APOSTOLI	241
V.1. Sfântul Apostol Iacov cel Mare † 44	244
V.2. Sfântul Apostol Andrei † 60/62	248
V.3. Sfântul Apostol Iacov al lui Alfeu / cel Tânăr / cel Mic † 62	251
V.4. Sfântul Apostol Matia † 63	253
V.5. Sfântul Apostol Petru † 67	256
V.6. Sfântul Apostol Pavel † 67	265
IV.7. Sfântul Apostol Toma † 72	295
V.8. Sfântul Apostol și Evanghelist Matei † 74	303
IV.9. Sfântul Apostol Tadeu / Levi / Iuda † 80 ?	308
V.10. Sfântul Apostol Filip † ?	310
V.11. Sfântul Apostol Simon Zelotul † ?	313
V.12. Sfântul Apostol Bartolomeu / Vartolomeu / Natanael † ?	317
V.13. Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan † 100	320
V.14. Sfânta Mare Muceniță Tecla, cea întocmai cu Apostolii † 130.	331
CAPITOLUL VI. PERSECUȚIILE ȘI MARTIRIUL SFINȚILOR 70/72 DE APOSTOLI	337
VI.1. Sfântul Apostol Iacov / fratele Domnului † 62/63	342
VI.2. Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu † 74	353
VI.3. Sfântul Apostol și Evanghelist Luca † ?	361
VI.4. Sfântul Apostol Cleopa † ?	369
VI.5. Sfântul Apostol Simeon / ruda Domnului † 107	372
VI.6. Sfântul Apostol Barnaba / Iosie / Iosif † 63	376
VI.7. Sfântul Apostol Isus / Iustus / Barsaba † ?	383
VI.8. Sfântul Apostol Tadeu / Iuda / Varsava † ?	385
VI.9. Sfântul Apostol Anania † ?	390
VI.10. Sfântul Apostol Filip † ?	392

VI.11. Sfântul Apostol Prohor † ?	395
VI.12. Sfântul Apostol Nicanor † ?	396
VI.13. Sfântul Apostol Timon † ?	397
VI.14. Sfântul Apostol Parmena † ?	398
VI.15. Sfântul Apostol Timotei † 97	399
VI.16. Sfântul Apostol Tit † 96	404
VI.17. Sfântul Apostol Filimon † ?	409
VI.18. Sfântul Apostol Onisim † 109	412
VI.19. Sfântul Apostol Epafras † ?	416
VI.20. Sfântul Apostol Arhip † ?	418
VI.21. Sfântul Apostol Sila † ?	420
VI.22. Sfântul Apostol Silvan † ?	425
VI.23. Sfântul Apostol Crescent † ?	427
VI.24. Sfântul Apostol Crisip / Crispus † ?	428
VI.25. Sfântul Apostol Epenet † ?	429
VI.26. Sfinții Apostoli Andronic și Iunia † ?	430
VI.27. Sfântul Apostol Stahie † ?	432
VI.28. Sfântul Apostol Ampilat / Ampliet ?	433
VI.29. Sfântul Apostol Urban † ?	434
VI.30. Sfântul Apostol Narcis † ?	435
VI.31. Sfântul Apostol Apelles / Apelie † ?	436
VI.32. Sfântul Apostol Aristobul † ?	437
VI.33. Sfântul Apostol Irodion / Rodion † 67	438
VI.34. Sfântul Apostol Agav † ?	440
VI.35. Sfântul Apostol Ruf † ?	441
VI.36. Sfântul Apostol Asincrit † ?	442
VI.37. Sfântul Apostol Flegon † ?	443
VI.38. Sfântul Apostol Hermes / Ermeu † ?	444
VI.39. Sfântul Apostol Patrova † ?	445
VI.40. Sfântul Apostol Herma / Ermie † ?	446
VI.41. Sfântul Apostol Linos / Linus / Lin † 78	447
VI.42. Sfântul Apostol Gaie † ?	450
VI.43. Sfântul Apostol Filolog † ?	451
VI.43. Sfântul Apostol Luciu / Lucie din Cirene † ?	452
VI.44. Sfântul Apostol Iason † ?	454
VI.45. Sfântul Apostol Sosipatru † ?	457

VI.45. Sfântul Apostol Olimpian/Olimp † 67	459
VI.46. Sfântul Apostol Tertie † ?	460
VI.47. Sfântul Apostol Erast † ?	461
VI.48. Sfântul Apostol Cvarț † ?	462
VI.49. Sfântul Apostol Evodiu /Evodius † 68	463
VI.50. Sfântul Apostol Onisifor † ?	465
VI.51. Sfântul Apostol Clement † 101	466
VI.52. Sfântul Apostol Sostene † ?	478
VI.53. Sfântul Apostol Apollo † ?	479
VI.54. Sfântul Apostol Tihic † ?	481
VI.55. Sfântul Apostol Epafrodit † ?	483
VI.56. Sfântul Apostol Carp † ?	484
VI.57. Sfântul Apostol Codrat † 130	486
VI.58. Sfântul Apostol Zinon /Zina /Zenas † ?	487
VI.59. Sfântul Apostol Aristarh † 67	488
VI.60. Sfântul Apostol Pudențiu /Pud † 67	491
VI.61. Sfântul Apostol Trofim † 67	492
VI.62. Sfântul Apostol Artema † ?	494
VI.63. Sfinții Apostoli Acvila /Aquila / Achila și Priscila † ?	495
VI.64. Sfântul Apostol Fortunat † ?	499
VI.65. Sfântul Apostol Ahaic † ?	500
VI.66. Sfântul Apostol Nimfas † ?	501
VI.67. Sfântul Apostol Eubul /Euvul † ?	502
VI.68. Sfântul Apostol Dionisie Areopagitul † 96	503
VI.69. Sfântul Apostol Simeon /Niger † ?	508
VI.70. Sfântul Sfințit Mucenic Antipa, Episcopul Pergamului † 95	510
VI.71. Sfântul Lazăr † 66	512
CONCLUZII	514
Recomandare pentru cititori	518
Bibliografie la capitolele IV, V, VI	520

Capitolul I

Imperiul Roman în secolul I

Formarea Imperiului Roman, pe parcursul secolelor, a contribuit la o largă răspândire a moștenirii culturale, care a fost lăsată de celelalte popoare ale Antichității, dar mai ales de către greci. Trebuie menționat faptul că romanii, în unele domenii ale culturii, au creat opere care nu au fost depășite până în zilele noastre. Astfel, putem observa că ruinele edificiilor monumentelor romane, care s-au păstrat până azi, dar și un mare număr de termeni care au fost creați de către romani, au pătruns în toate limbile moderne. Merită să amintim faptul că studiul limbii latine, al scriitorilor și al poezilor, a stat o bună perioadă de timp la baza învățământului școlar, iar principiile dreptului roman au avut un rol foarte important în dezvoltarea legislației statelor europene de azi¹.

Vestigiile și marile realizări ale Imperiului Roman se văd încă și azi pe toate țărmurile Mării Mediterane, pe întinse zone din Europa Occidentală, Balcani și Asia Mică². Existența Romei numără aproape trei milenii și astfel, s-a vorbit despre Roma Eternă (*Roma aeterna*). Marii scriitori ai Antichității: Virgiliu (70-19 î.Hr.) și Horațiu (65-8 î.Hr.) și mai apoi Claudian (370-404), Amian (330-400), dar și poetul creștin Prudentiu (348-410) au proclamat cu mândrie eternitatea Romei. Este fascinant cum un oraș, care a pornit de la o aglomerație de colibe a ajuns să se dezvolte ca un grandios Imperiu, care a reușit să reziste în Apus

1. N. A. Mașchin, *Istoria Romei antice*, traducere de Ion Parocescu și Anton Herescu, Editura de Stat, București, 1951, p. 3.

2. J. M. Roberts, *Istoria lumii din preistorie până în prezent*, traducere de Cătălin Drăcșineanu, Editura Polirom, Iași, 2018, p. 188.

până în 28 august 476, iar în Răsărit până în 29 mai 1453. Dezvoltarea acestui Imperiu pe trei continente ca un stat mondial *oikouméne* (lumea locuită), care a reușit să transforme Marea Mediterană într-un „lac roman”, a constituit unul din marile miracole ale istoriei.

Au fost mulți factori care au contribuit la această expansiune. În primul rând, să nu uităm faptul că Roma a beneficiat de o poziție geografică favorabilă, situată pe malul Tibrului, pe un drum strategic între nordul și sudul Italiei³. De la începuturile sale, factorul demografic a avut un rol important, iar pe lângă acesta, mai amintim și alți factori decisivi: extinderea teritoriilor și mentalitatea romană, bazată pe pragmatism, constructivism, disciplină, dar și pe tradițiile străbune *mos maiorum*⁴.

Pe parcursul existenței sale, civilizația romană a trecut prin mai multe etape: perioada Regalității (754/753-509 î.Hr.), perioada Republicii (509-27 î.Hr.), perioada Imperiului (27 î.Hr.-28 august 476, în Apus și 29 mai 1453, în Răsărit). Civilizația romană este deseori clasificată ca o parte din Antichitatea Clasică, alături de civilizația greacă, care a inspirat mult cultura Romei antice. Horațiu a surprins foarte bine această influență a culturii grecești: „*Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agræsti Latio*” (Grecia învinsă și-a învins la rândul său barbarul învingător și a adus civilizația în necioplitul Latium)⁵. Aceste două popoare au reușit să dea o strălucită sinteză în civilizația greco-romană, care stă mai ales la baza culturii și civilizației europene, dar și a altor popoare ale lumii.

În Antichitate, dezvoltarea Romei a fost strâns legată de civilizația greacă, iar contactele dintre greci și romani s-au finalizat prin a determina bilingvismul și biculturalismul. Aceasta, a făcut ca mulți romani să vorbească limba greacă, iar un număr destul de important de greci să se exprime în limba latină. Toate acestea s-au datorat unei autentice unități spirituale, mentale, culturale și chiar politice a civilizației mediteraneene greco-romane. Au existat trăsături comune, mai ales mentale, de o importanță majoră, care au dus la dezvoltarea

3. *Personalități care au schimbat istoria lumii Din Antichitate până în Evul Mediu 1800 î.Hr.-1492*, Traducere din limba franceză de Ana Andreescu, Adriana Bădescu, Enciclopedia RAO, București, 2002, p. 31.

4. Eugen Cizek, *Istoria literaturii latine* vol. I, Societatea “Adevărul” S.A., 1994, p. 37.

5. Henri-Irénée Marrou, *Istoria educației în antichitate*, Volumul II, Lumea Romană, Traducere și cuvânt înainte de Stella Petecel, Editura Meridiane, București, 1997, p. 27.

unui anumit tip de civilizație. Baza acestui tip de civilizație a fost orașul-stat (*polis* la greci și *ciuitas*, la romani).

Criza prin care a trecut Roma în anul 509 î.Hr. și care a dus la apariția Republicii, dar și criza din perioada Imperiului după 27 î.Hr., s-au datorat, în mare parte, faptului că instituțiile orașului-stat nu au mai fost capabile să se adapteze la dimensiunile și necesitățile imensului teritoriu, pe care Roma a reușit să-l cucerească, dar mai ales să-l stăpânească. Din aceste instituții ale orașului-stat derivau cultul și libertățile cetățenilor, care au fost adesea minoritari în propriul oraș-stat. Cu toate acestea, cetățenii au fost animați de un puternic spirit patriotic, astfel că romanii și grecii au constituit adevărate națiuni care au fost atașate de centrul lor politic. De altfel, pe parcursul timpului, atât grecii cât și romanii au manifestat un anumit antropomorfism. Pentru ei omul reprezenta măsura tuturor lucrurilor, iar de aici a derivat și atitudinea demnă, pe care au avut-o față de zei.

Putem afirma că, unitatea spirituală greco-romană presupunea cultul demnității umane, simțul măsurii, simetriei și al ordinii locale. De asemenea, s-a acordat o importanță deosebită educației, *paideia* cum o numeau grecii și care, la început, a fost mai mult o educație sportivă. La romani, la început, ea a avut un caracter exclusiv civic, iar mai târziu sub influența grecilor, ea a devenit și sportivă⁶. S-a urmărit o dezvoltare armonioasă, fizică și psihică *kalokagatia*, cum o numeau grecii, iar romanii aveau ca principiu de viață: *mens sana in corpore sano* „o minte sănătoasă într-un corp sănătos”.

De asemenea, au existat anumite diferențe între greci și romani în ceea ce privește atitudinea față de străini, aceștia fiind cei care nu făceau parte din neamul lor, erau numiți „barbari”. Pentru greci, *bàrbaros* era acea persoană care se exprima într-o limbă neînțeleasă, ca un bâlbâit, astfel încât grecii au ajuns să declare că *pas me hèllen bàrbaros esti* (cine nu este elen este barbar). Această conotație a avut la greci un sens disprețuitor, iar mai târziu, ei au trebuit să adauge că: „cine nu este grec și roman este barbar”. Romanii, în schimb, au avut o altă atitudine față de *barbarus* (barbar), pentru că ei s-au străduit să-i integreze în comunitatea lor pe „barbari”.

6. Theodor Mommsen, *Istoria romană*, vol. I, Cuvânt înainte de Acad. Emil Condurahi, traducere de Joachim Nicolaus, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1987, pp. 141; 263-278.

În perioada Imperiului, romanii au manifestat un interes pentru barbari iar după apariția și triumful creștinismului, barbarul era sinonim cu păgânul, iar, dacă acesta primea creștinismul, nu mai era considerat barbar sau străin. Până în secolul al IV-lea disocierea de „barbar” a constituit o caracteristică a unității spirituale greco-romane. Această unitate a început mai ales din secolul al III-lea î.Hr., când contactele dintre cele două culturi și civilizații au cunoscut o intensificare accentuată, iar în urma acestor contacte, religia romană a împrumutat caracterul antropomorf, rezultând în final o mitologie greco-romană.

În urma acestor interferențe, în secolul I î.Hr. la Roma, aproape toți locuitorii vorbeau limba greacă, proces care a fost accentuat în secolul următor de o importantă emigrație greco-orientală. Observăm astfel că, Imperiul Roman a fost bicefal în multe caracteristici, mai ales din punct de vedere cultural-lingvistic. Grecii au dominat partea de Răsărit a Imperiului începând de la Balcani, cu toate că romanii au încercat anumite tentative de romanizare în Macedonia și Asia Mică. În final, acestea au eșuat, astfel că, în anul 395, Imperiul Roman s-a împărțit în cel de Apus și cel de Răsărit. Cu toate acestea, unitatea spirituală greco-romană a rămas funcțională până la începutul secolului al VII-lea, astfel că ea s-a prelungit și după anul 529, când se consideră sfârșitul Antichității⁷.

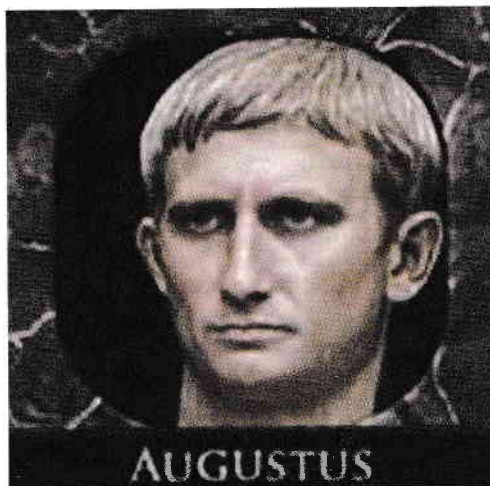
Roma a fost aceea care, până la urmă, a reconstituit cadrul civilizației grecești și astfel, romanii au stabilit forma primei civilizații, care s-a întins în toată Europa⁸. Civilizația romană a adus importante contribuții în organizarea politică, administrativă, juridică, arta militară, literatură, arhitectură, limbile Europei (limbile romanice), iar istoria sa continuă să aibă o influență puternică asupra lumii moderne⁹.

7. Eugen Cizek, *Istoria Romei*, Editura Paideia, București, 2002, pp. 11-15.

8. J. M. Roberts, op. cit., p. 188.

9. Călin Ioan Dușe, *Imperiul Roman și creștinismul în secolul I*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2023, pp. 49-52.

OCTAVIAN AUGUST¹ (27 î.Hr. – 14 d.Hr.)
 – cu el începe dinastia Iulio-Claudiană²

Sursa: https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fimperiumromanum.pl%2Fen%2Fcuriosities%2Frealistic-reconstructions-of-roman-emperors%2F&psig=AOvVaw2cvSl8za6vDU0z9Jiaalju&ust=1706954749451000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CB1QjRxqFwoTCMjo_r00jIQDFQAAAAAdAAAAABAt

Caius Octavianus s-a născut în anul 63 î.Hr. într-o familie care era originară din localitatea Velitrae, situată în Latium. Tatăl său s-a căsătorit a doua oară cu Atia, care a fost nepoata lui Iuliu Cezar (101-44 î.Hr.). În anul 59 î.Hr. tatăl său moare, iar mama sa se va recăsători și-l va încredința bunicii Iulia. Iuliu Cezar, unchiul său după mamă³, a fost acela care l-a luat sub protecția sa. După asasinarea acestuia în Senat, la data de 15 martie 44 î.Hr., când a fost deschis testamentul, au văzut că Iuliu Cezar l-a adoptat și l-a desemnat ca succesor

1. Octavian August s-a născut la data de 23 septembrie 63 î.Hr.
2. Dinastia Iulio-Claudiană a cuprins cinci împărați romani: Octavian August (27 î.Hr.-14 d.Hr.), Tiberiu (14-37), Caligula (37-41), Claudiu (41-54), și Nero (54-68). Ei au condus Imperiul Roman din a doua jumătate a secolului I î.Hr. și până în anul 68, când Nero, ultimul împărat al acestei dinastii s-a sinucis.
3. C. Tranquillus Suetonius, *Vițile celor doisprezece Caesari, Augustus*, VIII, Traducerea de David Popescu și C.V. Georoc, Studiu introductiv de David Popescu, Editura 100+1 Gramar, București, 2005, p. 72.

al său. Adopția lui Octavian va fi ratificată și el își va lua numele de Iulius Caesar Octavianus.

El a format, în octombrie 43 î.Hr., pe o perioadă de cinci ani, un Triumvirat cu Marc Antoniu și Lepidus, un alt general al lui Iuliu Cezar. Își vor împărți zonele de guvernare, astfel că lui Octavian îi va reveni Occidentul, lui Marc Antoniu Orientul, iar lui Lepidus Africa. Pentru a consfinți pacea, Marc Antoniu se va căsători cu Octavia, sora lui Octavian, iar în anul 37 î.Hr., Triumviratul va fi reînnoit pentru încă cinci ani. În anul 36 î.Hr., Octavian îl va înlătura pe Lepidus, pentru că a complotat împotriva sa împreună cu Sextus Pompeius (fiul lui Pompei). Datorită relației dintre Marc Antoniu și Cleopatra a VII-a (69-30 î.Hr.), regina Egiptului, dar și datorită faptului că acesta i-a dăruit Egiptului numeroase regiuni care aparțineau Romei, în septembrie 31 î.Hr., va avea loc bătălia navală de la Actium. În urma acestei bătălii, Marc Antoniu și Cleopatra au fost învinși și vor fugi, întorcându-se la Alexandria. În august 30 î.Hr., Octavian August a ajuns în Alexandria, iar flota și cavaleria lui Marc Antoniu dezertează. Acesta, fiind informat greșit și crezând că regina Cleopatra este moartă, se sinucide. Pentru a nu fi dusă în lanțuri la Roma, Cleopatra s-a sinucis lăsându-se mușcată de un șarpe veninos⁴.

După transformarea Egiptului în provincie romană, Octavian a rămas singurul stăpân al Imperiului Român și va reuși să facă din Marea Mediterană un lac roman. Octavian s-a gândit la crearea unui nou cadru instituțional, care să ducă la lichidarea definitivă a Republicii. Astfel, începând din anul 28 î.Hr., va promova măsuri legislative importante. El va reorganiza Senatul devenind prim-senator al înaltului consiliu al statului, ca *princeps senatus*. În anul 43 î.Hr., i s-a conferit lui Octavian *un imperium*, iar soldații îl salutau ca *imperator*, general victorios, care era iubit de zei. Din anul 40 î.Hr., se intitula *imperator Caesar diui Iulii filius* (imperator Cezar fiu al divinului Iuliu), iar, din 16 aprilie 29 î.Hr., i s-a atribuit permanent titlul de *imperator*. La 11 ianuarie 29 î.Hr., la Roma, se va închide templul lui Ianus Quirinius, care nu a mai fost închis decât o dată sau de două ori de la întemeierea Romei⁵. Porțile acestui templu erau deschise în timp de război, iar închiderea lor arată începutul unei noi ere de pace⁶, *Pax Romana*, dar mai cu seamă sfârșitul războaielor civile⁷.

4. Personalități care au schimbat istoria lumii, op. cit., pp. 114-115.

5. C. Tranquillus Suetonius, *Augustus*, XXII, op. cit., p. 78.

6. Templul lui Ianus a fost închis o dată în timpul regelui Numa Pompilius (717-673 î.Hr.) și altă dată după primul război punic, în anul 241 î.Hr.

7. Eugen Cizek, op. cit., pp. 209-222.

Născut în timpul crizei Republicii, Octavian August a reușit să pună capăt războaielor civile și a instaurat un nou regim politic, Principatul, care va dura cinci secole⁸.

Începea astfel secolul lui August (27 î.Hr.-14 d.Hr.), care a însemnat unul din momentele de vârf, pe care le-a atins cultura și civilizația romană. În acest secol, împăratul Octavian August a instaurat la Roma un regim politic autoritar, o dictatură camuflată. Astfel, în această situație creată de noul regim, romanii și-au pierdut libertatea în acest secol. Regimul instaurat de Octavian August poate fi numit *Principat*, dar el a instalat, de fapt, la Roma o adevărată monarhie autoritară, camuflată sub absența unei definiții juridice specifice. Înainte de a se prezenta ca *princeps*, el a fost *dux*⁹ al romanilor și astfel, în ședința Senatului din 17 ianuarie 27 î.Hr., Octavian a primit un nou supranume, *cognomen* Augustus, dar și administrarea directă a două treimi din provinciile Imperiului Roman. Principatul era solid implantat iar Imperiul, ca regim politic, se va naște de acum. În aceeași măsură, principele sau împăratul s-a comportat ca *patronus* suprem al romanilor, ca *pater* necontestat, guvernator general al Imperiului, dar, în același timp, și ca un veritabil moștenitor al dictatorilor și regilor italo-etrusci.

Acest regim politic instalat de Octavian August, fără un nume precis, a mascat o dictatură militară imaginată ca o stare permanentă. În această situație, împăratul era și *princeps*, era primul membru al Senatului *princeps senatus*, dar și președintele lui, pe care putea să-l convoace și să fie primul care ia cuvântul. De acum înainte, cetățenii nu se vor mai adresa adunărilor populare, ci principelui. Octavian August a primit pe viață *tribunicia potestas* (puterea tribuniciană), șef al plebei, care îl transformă într-o ființă sacrosanctă, așa cum au fost și tribunii plebei. De asemenea, în anul 12 î.Hr. primește și titlul de *pontifex maximus* iar în această calitate va fi conducătorul religiei romane, ceea ce i-a conferit Principatului și o indispensabilă bază religioasă și tradițională¹⁰. El a știut că romanii erau religioși și ritualiști, respectând cu mare strictețe *mos maiorum*, tradițiile strămoșilor. Cumularea demnităților religioase cu cele

8. *Personalități care au schimbat istoria lumii*, op. cit., p. 114.

9. Titlul de *dux* se referea la un consul sau imperator, la guvernatorul roman al provinciilor. În această calitate de guvernator *dux*, era cel mai mare funcționar civil, dar și comandantul-șef al legiunilor din provincii.

10. J. M. Roberts, op. cit., p. 203.

politice i-au asigurat lui Octavian August o putere absolută, care nu a mai fost întâlnită până atunci la Roma.

Provinciile Imperiului au fost împărțite în senatoriale. Acestea erau cele mai vechi și în același timp cele mai intens romanizate, pacificate și mai puțin amenințate de războaie. În schimb, lui Octavian August i-au revenit provinciile imperiale, acestea fiind slab romanizate și aveau nevoie de legiuni pentru menținerea păcii și de aceea erau administrate, în mod exclusiv, de principe. De cele mai multe ori provinciile imperiale erau guvernate de către un legat (loctiitor) al lui Augustus, *legatus Augusti pro praetore*. Provinciile Asia și Africa erau guvernate de proconsuli, iar provinciile Achaia, Bithynia, Creta, Cipru, Cyrenaica, Macedonia, Sicilia și Galia, erau guvernate de propretori (foști pretori), care așteptau să primească un consulat. Guvernatorii erau numiți de Senat, dar împăratul putea să intervină în numirea lor și uneori putea să-i numească singur, fără acordul Senatului. În provinciile imperiale, care erau mai puțin importante, ca de exemplu: Sardinia, Rhetia, Noricum, zona alpină, guvernarea era asigurată de către un procurator sau de către un prefect. Acum, mai ales monarhul Octavian August și funcționarii lui conduc Imperiul.

Apogeul Imperiului Roman în timpul lui Octavian August va fi între anii 17-7 î.Hr., când împăratul avea între patruzeci și șase și cincizeci și șase de ani. Împreună cu Agrippa¹¹, pe baza informațiilor pe care le aveau, romanii au alcătuit prima hartă de mari dimensiuni a lumii romane, care a fost împărțită în douăzeci și patru de unități cartografice. Prin această hartă, romanii puteau să contemple întreaga lume și să situeze Imperiul lor teritorial în lumea locuită *oikouméne*. Octavian August spera să apară atât în postura de stăpân al universului cât și în aceea a unui foarte performant administrator al Imperiului Roman.

În acest sens, el a fost acela care a găsit o Romă de cărămidă sau lemn și a lăsat una de marmură. Pe colina Palatinului s-au ridicat locuințe destul de somptuoase, el a inițiat construirea sau restaurarea unor temple la Roma, dintre care cel mai luxos a fost cel al lui Apollo, care a fost inaugurat în anul

11. Marcus Vipsanius Agrippa s-a născut în anul 64 î.Hr. și a trăit până în anul 12 î.Hr. El a fost cunoscut ca om politic și general roman, fiind unul dintre cei mai apropiați prieteni și colaboratori ai împăratului Octavian August. În anul 21 î.Hr. Octavian August și l-a asociat la putere și i-a dat-o de soție pe fiica sa Iulia. Lui Agrippa i se datorează principalele victorii militare din timpul domniei lui Octavian August, dar mai ales victoria din bătălia navală de la Actium din anul 31 î.Hr. împotriva lui Marc Antoniu și Cleopatra.

28 î.Hr. De asemenea, a fost inaugurat Forul lui August, din care făcea parte și templul lui Marte, construit din marmură pe parcursul a patruzeci de ani. La finalizarea construcției au fost organizate sărbători fastuoase, care s-au întins pe parcursul a patruzeci de zile. În timpul acestor sărbători s-au organizat lupte de gladiatori, dar și vânători, care au avut loc în Marele Circ, unde au fost uciși două sute șazeci de lei. Acest sistem de a da spectacole gratuit de către conducătorii plebeilor, dar și daruri în bani și grâu, a fost început de Caius Gracchus (154-121 î.Hr. nepotul lui Scipio Africanul 236-183 î.Hr.). Peste două sute de mii de oameni primeau grâu gratuit de la stat. Împăratul Octavian August a dat bani, aproximativ patru sute de sesterti, fiecărui plebeu. Aceste spectacole făceau parte din acele gratuități pe care împărații le făceau pentru a câștiga poporul dar și pentru a pune capăt nemulțumirilor cauzate de anumite lipsuri. Pâinea și circul au devenit mijloacele prin care împărații au devenit simpatizați și iubiți de popor.

Între spectacole, au fost și jocurile seculare, care au fost organizate începând din anul 17 d.Hr. În timpul acestor jocuri, care au fost organizate în timpul lui Octavian August, au murit zece mii de gladiatori și trei mii cinci sute de animale din Africa. Împărații foloseau *panem et circensis* pentru a nu da posibilitatea poporului să se ocupe de politică¹². De asemenea, a mai fost organizată o bătălie navală, care reconstitua celebra bătălie dintre atenieni și medo-persi de la Salamina. În 18 august 29 î.Hr. a fost inaugurat, în Forul roman-republican, un templu construit în cinstea lui *diuus Caesar* (divinului Cezar) pe locul unde a fost incinerat trupul lui Iuliu Cezar.

Octavian August a mai realizat și multe construcții de utilitate publică, astfel că, în timpul domniei sale, au fost construite la Roma teatre moderne din marmură, care erau impresionante pentru acele vremuri. În anul 28 î.Hr. pentru el și familia sa a construit un mausoleu impresionat în formă cilindrică cu o înălțime de patruzeci și patru de metri și o lățime de optzeci și nouă de metri, unde urma să fie depusă cenușa sa și a familiei sale. Prin aceste construcții în Roma se configurează pacea, ordinea și abundența, care au fost aduse de domnia lui Octavian August.

În plan extern, Octavian August a dorit să adauge Imperiului teritorii mai apropiate, dar și mai îndepărtate. Geto-dacii și bastarnii au lansat, între anii

12. C. Tranquillus Suetonius, op. cit., p. 350.

29-28 î.Hr., o invazie la sud de Dunăre împotriva tracilor, care a fost respinsă de guvernatorul Macedoniei, cu ajutorul lui Roles, un dinast geto-dac din Dobrogea. Roles a devenit prieten și aliat al poporului roman, iar în deceniile următoare, Dobrogea va face parte din Imperiul Roman alături de orașele grecești Odessos, Istros, Tomis, Callatis și Dionysiopolis, care vor forma Pentapolis.

În anul 15 î.Hr. romanii ajung la Dunăre, la nord de Balcani unde Tiberiu va crea provincia Moesia. Octavian August a cucerit și nordul hispanic, care în anul 19 î.Hr. a fost anexat și unde a înființat trei provincii: Hispania Tarraconensis, cu capitala la Tarraco¹³, Lusitania și Baetica. În Galia au fost create trei provincii noi: Aquitania, cu capitala la Burdigala¹⁴, Lugdunensis, cu capitala la Lugdunum¹⁵ și Belgica cu capitala la Augusta Treviorum¹⁶. Galatia va fi transformată în provincie romană din anul 25 î.Hr., iar în Armenia va fi instalat Tigranes II ca rege. Acesta era clientelar romanilor și trăia în exil la Roma. La moartea lui Irod cel Mare, în anul 4 î.Hr., care a fost rege clientelar al Iudeei între anii 37-4 î.Hr., regatul său a primit, în anul 6 î.Hr., statutul de teritoriu roman, fiind guvernat de către prefectul cavaler Ponțiu Pilat. O altă parte, care cuprindea Galileea și Perea, a fost transformată în regatul lui Irod Antipa (4 î.Hr.-39 d.Hr.). În jurul Siriei, care era o provincie importantă în cadrul disputelor cu părții, a fost creat un dispozitiv de state clientelare și alianțe cu mici state locale.

În Europa, romanii cuceresc Raetia și Noricum, ajungând până la izvoarele Dunării, unde vor crea provincia Raetia cu capitala la Augusta Vindelicorum¹⁷. Octavian August a vrut să stabilească în Germania o mare provincie, care să se întindă de la Rin până la Elba, dar aici s-a confruntat cu revolta lui Arminius¹⁸,

13. Azi este orașul Tarragona în provincia Catalonia din Spania, și a fost cea mai veche localitate romană din Peninsula Iberică.

14. Azi este orașul Bordeaux în Franța.

15. Azi este orașul Lyon în Franța.

16. Azi este orașul Trier (în franceză *Trèves*), din vestul Germaniei în landul Renania-Palatinat. El este situat pe cursul râului Mosela și a fost fondat de către romani în anul 16 î.Hr. sub numele de colonia *Augusta Treverorum*. Trier este considerat ca fiind cel mai vechi oraș al Germaniei. El a fost în epoca romană o foarte importantă citadelă defensivă împotriva atacurilor barbare.

17. Azi este orașul Ausburg în Germania capitală a regiunii administrative Schwaben din landul Bavaria. El a fost fondat de către romani în secolul I î.Hr. sub numele de Augusta Vindelicorum (de la vindelicii, vindalici sau vindolici). Aceasta era o populație celtă din sudul Germaniei, pe care romanii au reușit să o învingă în anul 15 î.Hr.

18. Arminius a trăit între anii 17 î.Hr.-21 d.Hr. El a fost conducătorul tribului german al herusilor.

în fața căruia romanii au suferit înfrângeri grele în bătălia de la Teutoburger Wald din anul 9 d.Hr. Arminius a devenit eroul național al germanilor. Tiberiu, viitorul împărat, va veni între anii 10-12 d.Hr. pe Rin pentru a reface înfrângerea romanilor. Pentru apărarea frontierei de pe Rin, romanii au lăsat aici o sută de mii de soldați. Împăratul Octavian August a renunțat la ofensiva împotriva Germaniei.

Astfel, granițele Imperiului Roman se întindeau acum de la Oceanul Atlantic, Rin, Dunăre, munții Armeniei, Eufrat până în deșertul African¹⁹. Pe parcursul vieții sale, împăratul Octavian August a fost un mare diplomat, el a știut să atragă de partea sa oamenii cei mai capabili și iscușiți, care au știut să pună în practică, cu succes, ordinele pe care le-au primit²⁰.

Octavian August moare în 19 august la Nola, cu o lună înainte de a împlini șaptezeci și șase de ani. Trupul său va fi transportat la Roma, pe Câmpul lui Marte, unde a avut parte de funeralii grandioase, iar Tiberiu și fiul său, Drusus, rostesc elogiul funerar. Cenușa sa a fost depusă în grandiosul mausoleu pe care l-a construit. iar pe doi stâlpi din bronz de la intrarea în mausoleu au fost scrise realizările lui. Octavian August a fost zeificat / divinizat de către Senat la data de 17 septembrie 14 d.Hr., la o lună după moartea sa²¹.

În timpul domniei împăratului Octavian August s-a născut și Mântuitorul Isus Hristos: „Era anul anul al patruzeci și doilea de domnie a împăratului Octavian Augustus și al douăzeci și optulea de la cucerirea Egiptului și de la moartea lui Antoniu și a Cleopatrei²², prin care a luat sfârșit stăpânirea Ptolemeilor din Egipt, când, potrivit prorociilor, Se naștea în Betleemul Iudeei Mântuitorul și Domnul nostru Isus Hristos, în vremea primului recensământ, pe când Siria era condusă de guvernatorul Quirinius”²³.

19. Eugen Cizek, op. cit., pp. 237-267.

20. N. A. Mașchin, op. cit., pp. 267-286.

21. Călin Ioan Dușe, *Imperiul Roman și creștinismul în secolul I*, op. cit., pp. 86-93.

22. Moartea lui Marc Antoniu și a Cleopatrei a avut loc în anul 31 î.Hr.

23. Eusebiu de Cezareea, *Scrieri I, Istoria bisericească*, în col. PSB, Serie Nouă vol. 20, I, V, 2, Traducere din limba greacă veche, studiu introductiv și note de Pr. Prof. Teodor Bodogae, Ediție revizuită de Prof. Tudor Teoteoi, Editura Basilica, București, 2020, pp. 57-58.